

LAIMA DENIENE

LIETUVOS KULTūros VEIKĖJŲ LAIŠKAI ENZIUI JAGOMASTUI

Lietuvos mokslų akademijos Centrinės bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomas žinomo Mažosios Lietuvos kultūros veikėjo, spaustuvininko ir leidėjo Enzio Jagomasto archyvas (F. 101). Tai Jagomastų šeimos personalijos, dienoraščiai, medžiaga, nušviečianti spaustuvės „Lituania“ veiklą, korespondencija. Pastaroji ypač gausi. Ji parodo plačius E. Jagomasto ryšius su Lietuvos ir kaimyninių kraštų kultūros veikėjais, atskleidžia sudėtingas spaudos leidimo ir jos platinimo problemas, asmeninį to meto veikėjų požiūrį į politinį ir kultūrinį Mažosios Lietuvos gyvenimą, jų tarpusavio santykius.

Sioje publikacijoje pateikiami Mažosios Lietuvos veikėjų V. Gaigalaičio, J. Stiklioriaus, J. Lapino, J. Zauerveino ir Didžiosios Lietuvos atstovų J. Angrabaičio ir V. Mykolaičio-Putino laišakai, turintys knygotyrinę bei kultūrinę reikšmę. Į visumą juos jungia bendras adresatas.

V. Gaigalaičio rašyti laišakai apima 1895—1915 metų laikotarpį. Pirmieji du laišakai rašyti dar studijų metais Karaliaučiuje. Juose jaučiamas didelis susidomėjimas Mažosios Lietuvos kultūriniu gyvenimu, „Birutės“ draugijos veikla, lietuviška spauda. Vėlesni laišakai rašyti gyvenant ir kunigaujant Priekulėje. Tuo laikotarpiu V. Gaigalaitis jau dirbo intensyvių lietuvių tautinio atgimimo darbą, rašė įvairias knygeles, o nuo 1904 m. leido evangelikų kultūros, švietimo ir labdaros draugijos „Sandora“ laikraštį „Pagalba“, kuris buvo spausdinamas E. Jagomasto spaustuvėje Tilžėje. Rūpesčiai, susiję su šio laikraščio leidimu bei platinimu, išryškėja publikuojamuose laiškuose.

Pažymėtina, kad savo korespondencijoje V. Gaigalaitis dažnai pasirašydavo Gaigalas. Laiškuose, kuriuose jo parašas sunkiai įskaitomas, pavardė rašoma skliausteliuose. Pavadinimus V. Gaigalaitis neretai rašydavo be kabučių, o publikacijoje pateikiame su kabutėmis.

Visus čia skelbiamų laišukų autorius vienija ne tik bendras adresatas, bet ir jų veikla gimtosios kalbos ir visos tautos labui, noras įtraukti kuo daugiau žmonių į tautinį atgimimą, kuris nebuvo įmanomas be lietuviškos spaudos leidimo, įvairių draugijų steigimo, koncertų bei vaidinimų organizavimo ir t. t.

Nepaisant skirtingos politinės ir visuomeninės kultūrinės raidos, laišakai rodo glaudų ryšį tarp Mažosios ir Didžiosios Lietuvos. Jį palaikė inteligentija ir kiti pažangūs žmonės.

Publikacijoje laišakai grupuojami pagal autorius ir išdėstyti chronologine seka. Korespondencija apima 1895—1932 metų laikotarpį. Rašyba ir skryba kai kur pataisyta, kad nenukentėtų prasmė. Laiško pabaigoje nurodomas dokumento šifras, lapo numeris, dokumento pobūdis (laiškas,

atvirlaiškis) ir pastabas apie patį dokumentą. Neįskaitytų žodžių vietoje rašomas daugtaškis.

1

—22.V.95.

Dievui dėkui, kad po 5 nedelių galiaus gavau nors vieną raštelį nuo Jūsų. Ar Voska¹ nedave mano raštą skaityti, aš juk jau pirm pora nedelių rašiau. Džiaugiuosi, kad neketate Jonines ledekai² praleisti, rods man būtų mieliau, kad butumbit kitką užvedę ant scenos, ale ir „Išgriovimas“³ gerai, nes jo daug nematė, o vyriausias dalykas juk yra koncertas bei šokis. Rods reiktu „Išgriovimą“ biški pailgyti. Vyriausias dalykas yra „strelčių namus“ pasisamdyti, idant nebutu per vėlai ir ne kits juos paimtu, todėl čion labjausei reik skubintis, aš tikiu, kad jau busite sušnekėję. Ant žmonių kalbų — žinoma tilžiškių žmonių — nereikia visuomet daboti. K.⁴ bei Zub.⁵ papratę ardyti, aš rodyčiau taip daryti, lyg kad jų visai nebutu ant svieto. Aš parkeliauti ketu 31 šio m., tad juk galėsime plačiau pasikalbėti. Ale tačiau butumbei man galėjęs jau pirma rašyti. Ar negalėtų Angrabas⁶ parupinti dainorkų, bet tai su gražeis aprėdais? N'įšmanau, kas per praeite Juozo. Kr. man rašė ir laiškų prisiuntė, aš labai pasiviškai jam priešais laikausi. Kas dabar viršininku „Byrutės“⁷? Ant Joninių juk kalbų nereiks laikyti, tai nors dainų pasimokykit, solos etc.

Ar tavę nitrauks pri žalnierių? Sveikink visus.

Gaigalas

F.101, JSR 251. L.4. Atvirlaiškis.

1. Kristupas Voska (1861—1905) — Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, spaudos darbuotojas, įvairių draugijų iniciatorius, steigėjas ir vadovas.

2. Ledekai (germ.) — tuščiai, laisvai, be naudos.

3. Fromas-Gužutis A. Eglė žalčių karalienė. Dramatas penkiuose apsiereiškimuose, parašytas iš mitologiško senovės lietuvių padavimo, ir Išgriovimas Kauno pilies 1362 m. Dramatas keturiuose apsiereiškimuose, parašytas iš Lietuvos dėjų Aleksandro Gužučio. — Plimutas, 1893. — 101 p.

4. Jonas Kriaučiūnas (1864—1941) — Didžiosios Lietuvos lietuvių nelegaliosios spaudos darbuotojas, tuo metu gyvenęs Tilžėje.

5. Otas Zubaitis (Subaitis). — Tilžės pirklys, „Birutės“ ir kitų lietuvių organizacijų narys.

6. Juozas Angrabaitis (1859—1935) — bibliografas, spaudos darbuotojas, knygnešys. Nuo 1889 m. gyveno Tilžėje ir dirbo pas O. Mauderodę.

7. „Birutė“ — Lietuvių kultūros ir švietimo draugija, veikusi 1885—1914 m. Tilžėje. Laiško parašymo metu jos pirmininku buvo J. Lapinas.

Karal. 10 Juni 1895

Szįryt buvau pas Paetsch'ą, tai sake, kad Tav vakar reszęs ir jog mažuma pigiaus leidžias neng aną kartą. Tai butu tās dalykas atliktas. Programo korektura rasi galėtumbei man atsiųsti, nes czion reiktu szį ir tą taisyti. Sauerveins' atvažiuoja į Tilžę, nor drauge szventę szvęsti. Atraszykit man veikei, kaipo viskas sekasi. Sveikindams

(Gaigalaitis)

F. 101, JSR 251. L. 2. Atvirlaiškis.

1. Jurgis Zauerveinas (Sauerwein, 1831—1904) — visuomenės veikėjas, poliglotos, poetas. Gyveno dažniausiai Vokietijoje. 1877—1898 m. lankydavosi Mažojoje Lietuvoje. Bendradarbiavo lietuvių spaudoje.

Priekulėj 8/6 09

M. P.

Man reikia knygucziu. Todėl praszau prisiųsti: „Pagalbas“¹ visas isz metų 1905, 1906 ir 1907. O isz metų 1908 № 1, 4, 5, 10 taip po 100 exemplarų. Isz meto 1909 № 2/3 ir 5/6 po 150 exemplarų. Szitos paskujos man ypacz reikalingos. Priegtam galite prisiųsti 100 ex. „Patyrimai isz kelionės“², 10 ex. „Lynardas ir Gertrude“³, 50 ex. „Kaip gyveno senieji liet.“⁴, „Ev. surinkimai“⁵ ir ko szeip dar turite. Ale praszau veik (tuojaus) prisiųsti.

Sveikina szirdingai

(Gaigalas)

F. 101, JSR 251. L. 11. Laiškas.

1. „Pagalba“ — „Sandoros“ draugijos laikraštis, ėjęs 1904—23 m. Tilžėje, 1923—39 m. — Klaipėdoje. Redagavo V. Gaigalaitis ir kt.

2. Gaigalaitis V. Patyrimai iš kelionės nuo Berlyno po Vokietiją, Estreikiją, Sveicą, Italiją bei Prancūziją. — Tilžė, 1906 — 28 p.

3. Pestalocis J. H. Lynardas ir Gertruda. Nusidavimas iš Sveicų žemės praėjusio šimtmečio, rašytas Endrikio Pestaloco. Lietuviškai atpasakojo [M. Raišukytė]. — Tilžė, 1898. — 220 p.

4. Kapeleris K. Kaip senieji lietuvninkai gyveno... — Heidelbergas, Lietuvių literatūros d-ja Tilžėje, O. Mauderodės sp. Tilžėje, 1904. — VI, 75 p.

5. Gaigalaitis V. Evangeliški surinkimai Lietuvoje. Ištyrinėjimai apie jų pradžią, augimą bey dabartinį buvį. Parašė kunigas dr. V. Gaigalaitis. — Priekulė. — [M. Jurgelaičio ir E. Jagomasto sp. Tilžėje], 1904. — 66, [2] p.

Pr. 8/6 09

M. P.

Prisiuskite man praszau ir abonentų rasztus, asz juos noru pertaisyti. 5/4 09 asz Jumi pridaviau adresu:

Ukin. Janis Kupszus Lollen p. Memel

Trautrimis Dinweten p. Memel

M. Szlyžeit Ketvergen p. Carlsberg

kad jiems „Pagalbą“¹ prisiųstumbite, ale jie guodžias, kad negavę. Praszau įrašykit jų vardus į rasztus ir nusiuskit jiems No 2/3, 4 ir 5/6. Ale neužmirškite.

Sveik. (Gaigalas)

F. 101, JSR 251. L. 6. Atvirlaiškis. Santrumpa Pr. — Priekulė.

1. Zr. paaiškinimą 3¹.

5

22.6.09

M.P. Asz dabar isz rasztu matau, kad daugumas draugų ir apsisteliavusiųjų¹ „Pagalbos“ visai neyra gavę, nes jų neyra rasztuose. Jus juos neyraszete. Ir tuli tų draugų, kurie prie jusų prisimaldavo, neyra įrašyti. Tai trudnai — ką dabar daryti? Ar tie 4 isz Vilkysškių, kurie pernai pristojo, ir negavo „Pagalba“? Asz suskaitau per 40, kurie tur „Pagalbą“ gauti, o jų vardai neyra rasztuose. Kad asz žinocziau, ar jiems kas siūsta, ar nieks! Kasžin Gaigalatis bei Uredatis² Tilžėje ar ką gavo ar ne. Jus esate pamiršę tulus įrašyti, kurių vardus prisiuncziau. /.../

(Gaigalas)

Reikėjo „Pagalbų“ daugiau palaikyti, asz jų (be 2/3) gana turu. Kad dabar kas norės, tai jus neturėsite duoti. Tai neapsidumojimas.

F. 101. JSR 251. L. 8. Atvirlaiškis. Data pagal pašto antspaudą, nes laiške nenurodyta.

1. Apsisteliavusių — užsiprenumeravusių.

2. Kristupas Urėdaitis (1871—1913) — Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, „Birutės“ draugijos narys, jos kasininkas. Finansiškai rėmė draugijos leidžiamas knygas ir laikraščius.

Mans Pone!

Norėčiau paklausti, ar iszkart galėsite „Pagalbą“ atspausti ir kaip ilgai truks atspaudimas 1 1/2 arkuszo¹. Medegą tikt prieg nedėlios galą tegalėcziau pristatyti. Dabar dar neturu.

Kaip būs su Jūsų dukterimi?² Ar atsiųsite į Pamokslą?³ Mes gatavi ją tuojaus priimti. Berods pamokslininkai julijaus menesyje tur atlykį⁴, ale asz galiu ir turiu ją ypatiszkai pamokinti — visgi.

Taigi praszome žinios, kur bei kada mislyjate atsiųsti.

Szeip nieko naujo. Rasi gerą sluginę mums žinote, kuri veik įstotu.

Su pagarbe sveikiņa Gaigalas

F. 101, JSR 251: L. 18—19. Laiškas. Jo dešiniamame viršutiniame kampe yra E. Jagomasto antspaudas su gavimo data 6.7.1915.

1. Arkušas — spaudos lankas.
2. E. Jagomastas turėjo vieną dukterį Oną, gimusią 1900.01.12 Tilžeje.
3. Pamokslas — pamokos bažnyčioje, kurių metu vaikai ruošiami konfirmacijai.
4. Atlykis — atostogos.

Sen. Ginniškiuos, 6.X.90

Mylims Ensy!

Ne dyvyk, kad asz tav mano pažadėtąją photographija taip ilgai ne atsiuncziau. Petnyczioj vėlai parkeliavau, subatoj bei nedėloj turejau svecziu, tai tikt szendien prie to prieinu.

Ir ne labai pasidžiaugsi isz mano iszpustu veidu, ale tam sykiui turfi tiki. Ant pavasario, jei gyvas busu, prisiusiu ir tav naują.

Jei mano sanbalsinė dainėle spaudoj patalpinimā rastu, meldžiu, pa-duok ir szį antra stukelį¹, kuris man pažystams ir kurį sziczion priduriu:

„Szėkužis pavyto
Žirgytis palyso,
Vieryk ne nujosu
I'k mano mergytes“.

Jei vienam nuo jusu dar daugiau stukėliu butu pažystamu, galetu-met ir dar daugiau pridėti.

Sveikink visus gerus lietuvius bei mylėtojus musu kalbos.

Tavo Jokubas Stiglorus

Poną Smalėjų Kaukenuose susirasiu.

F. 101, JSR 121. Lap. nenum. Laiškas.

- 1: Stukelis — posmelis, gabalėlis.
- 2: Martynas Šmalėjus (1869—1926) — Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, kalendorių sudarytojas ir leidėjas, aktyvus „Birutės“ draugijos narys ir jos finansinis rėmėjas.

Guodotinas Tautitil!

Tamsta man atleis, kad szendien iki Tamstos kelis žodžius raszau, nes po susikalbėjimu su Krau.¹ ne galėjau iki Tamstos ateiti, buvo velay ir norėjau tą vakarą namon keliauti.

Turu Tamstai daug kartu acziu sakyti už persergimą, nes korekturoje buvo keli žodžei, dėl kuriu butu galėjęs nekursai ir skusti, norint ir nieką nepadarydams. Kraucziunas pakluso tus žodžius, izbraukti, ale kaip prasziąu, kad jis viską į szalę dėtų, tay jis atsake, negalis tai daryti, kadangi „Varpas“² turįs „Apszalgai“³ ant № 10 atsiliepti. Kaip jam paminėjau, jug mes per vaidus ne galim nieko gero atsiekti, tay jis sako, jog jis jau butu davęs pakajų, kad ne „Apszvalga“ savo 10-tome numeryje ne butu patalpinose straipsnj pono „neteātrininko“; jis esas dabar priverstas „neteātrininkui“ atsiliepti, o jey asz norįs, kad jis tą vřšką szalin braukti tur, tay asz norįs tą, kas visay negalima daryti. Ant visay szalinbraukimo mudu ne sutikov, bet tikt ant peltaisymo. Toliaus jam, Krau. sakiau, kam jis Voskos seseroms ir motynai apie teaterį kalbėjo ir kam jis Voskos darbus joms peikė, tay jis sako, jog tay esas melas, jis niekados toms moteroms nesas apie teaterį ir Voskos darbus kalbėjęs. Berods nepaminėjau, kad man tai Tamsta nuo to rasze, bet sakiau nuo kitu girdėjęs. Kaip mes pradėjom kalbėti apie „Amerika pirtyje“⁴ bey apie „Iszgrovimą Kauno pilies“⁵, jis sako, jog todėl norėjęs, kad komedija imtu, jeib pigiaus ir lengviaus iszeitu. Jis sako, asz jug mielay bucziau gelbėjęs ar szį ar tą atloszti, ale manę jug Voska neprieme ir mano vietoj viena nu Magestroto pasiēmė. Voska, žinodams mano padėjimą, butu jug tikt turėjęs ir žinoti, kad cze, kur vyrain nu Magestroto yra, kad asz tai cze ne galiu eiti, norint jie ir sakos, kad tikri lietuvei esa. Visu dantys baltos, kasžin kas už dantu. Voska norėjo mano „autoritetą“ nuplėsztį bey manę su Prusu lietuveis sukirszinti. Szendien jis, Voska, sako, buk asz norėjęs, kad komedija taptu atloszta, o kaip komedija netape, tai pradėjęs trikdinti. Asz juos netrikdinau, bet tikt kritavojau. Tai yra melas, asz norėjau ir prie „Kauno iszgrovimo“ drauge dirbti, ale, kaip Voska man ant tycziu vyrus nuo Magestroto prišiēmė, tay asz turėjau atsitraukti, nės macziau, kad Voska nor manę nuo draugdirbimo atstautyti. Taip man pakalbėjo Kraucziunas, kaip asz jam užmetinėjau.

Mudviem po ulyczias bevaiksztinėjant, susitikov ir Zubatį.⁶ Dabar asz turėjau juodu abu, o žinoma dabar ir ne tylėjau, bet įjedvim szį ir tą užmetinėjau, ką tikt buvau apie juodu girdėjęs. Zubatis pyksta ant Voskos, kam jis jį taip skaudžei apmelavęs. Jis sako, Voska jug geray žinojo, kad asz nesu draugsanaru „Byrutes“, kam tai jis tur Balgardžiuose

prie Budriaus kalbėti, sakydams, kad po iszmetimo Zubaczio isz draugystės, esas didis pakajus draugystėje. „Asz sakau“, sako Zubatis, „Voska yra manę apmelavęs ir todėl asz ant jo pykstu“.

Vis apie ginczus nekalbėjom, bet pradėjom ir apie lietuviystės reikalus kalbėti. Cze iszsirodė, kad Kraucziuno kaip ir Zubaczio szirdis dar n'ier atszalusi dėl lietuviystes. Judvieju kalbos buvo geros, o siekei, kurius judu nor atsiekti, ir geri.

Todėl asz tikiu, kad mes, po sziu vaidu; bene, vėl galėsim į vienybę stoti ir, ranką rankon paduodami, vėl dirbti ant gero musu bednos, nuskraustos Tėvynės Lietuvos. Ak, kad veikej ta diena iszausztul!

Su auksza guodone.

Jurgis Lapinas

N. B.

Tas jaunasis vyruks, pons Ploks, kursai su manim drauge prie Tamstos buvo, tropijo' mane vėlai prie gelžkelio. Cze jis žinojo man pasakoti, jog vokieczei pradeda siusti, kam lietuvei antrą kartą nor teaterį rodyti. „Jey toliaus taip eis“, taip sakes vokiectis, „kaip ikiszolei kad ėjo, tay veik Tilže pastos lietuviszka“. Na, Dievuli; kur dings tie vokieczei, o ypaczei tas, kurs taip kalbėjo!

Ger butu, kad pons Jagomastas rupintu tą jauną vyruką tikru lietuviu padaryti. Szeip jis yra jau degas lietuvis, ale butu geray, kad Jagomastas jį pakurstytu. Asz jam Jagomasto gyvenimą pasakiau, jey jis tikt ne užmirsz.

Lapinas

F. 101, JSR 121. Lap. nenum. Laiškas.

1. Zr. paiškinimą 1⁴.

2. „Varpas“ — liberalinis politikos, literatūros ir mokslo mėnėsinis žurnalas, ėjęs 1889—1906 m. Tilžėje ir Ragainėje.

3. „Zemaičių ir Lietuvos apžvalga“ — dvisavaitis, katalikiškos orientacijos apžvalgininkų politinės grupuotės žurnalas, ėjęs Tilžėje 1889—1896 m. Leido spaustuvininkas O. fon Mauderodė. Oficialiu redaktoriumi ligi 1890 m. Nr. 21 buvo Jagomastas.

4. Vilkutaitis. Amerika pirtyje. Komediya iš trijų dalių. Parašė Keturakis [Vilkutaitis]. — Tilžė, M. Noverskis [P. Mikolainis] leid., J. Senkės sp., 1895. — 43, [5] p.

5. Zr. paiškinimą 1³.

6. Zr. paiškinimą 1⁵.

7. Tropijo (germ.) — sutiko.

Domaas, 30. Dec, 1895.
N. Gudbrandsdalen, Norveg.

Miels, garbinams Ponuže,

atleiskit, buvau gavęs gromatele, ale jau Kalėdoms prisiartinus, ant kurių ir sze daug prisigatavyjimo reikėjo. Dabar kokią korekturą isz naujo greitay atlikti o tuojaus sugražinti galiu, ale Kalėdų dienosie tai vos buvo galima, nesa reikėjo ir iszkeliaut ant Kalėdų ir kitoj szuilėje kudikiams Kalėdų medį taisyt duoti. Szicion žmones prie to grauzas budo visay esu privertęs. Kožnas beveik, kurs įstengia, dabar kudikiams Kalėdų medį dovanoj. Ale Lietuvoj, Dieve gailėk, nuoprosnay procevojaus — vienpusiszki žmones mislija, buk pagoniszkas buds esąs!! O tikt tas medis tokį gražų krikszczoniška paženklinimą tur, kuį szicion kudikiams bey užaugusiems iszguldžiau, ale kas su anais gal ginczytis? Dabar žmones mane ir lyg verste priverte ant atsilankymo, nesa szicion Kalėdos ilgay trunka, ale dabar kelioms dienoms be darbo praszokus, juo stroszniaus vėl reik dirbt bey raszyt.

Trijų daiktų praszote. Norite anų **dainų**, kuries apdirbo pons Bekkerre. Meldžiami, tikt raszykit jam pacziam kelis žodžius su adr. Herr Hofkapellmeister Becker Hochwohlgeboren, Schwerin Meklenburg.

Nesa asz buvau susivaidijęs kaczeyg¹ ir vėl gražey susiderėjęs su juom dėl polytikos, o todėl vos norėcziau tiesiog raszyt. Ale jey Jus ap-sunkina tas raszmys, tay melskite pono Nasto² ar nuo manęs, ar per mielajį Kalvaitį³, kad jis pas Nastą nueitu, bey labas dienas nuo manęs duodams, iszguldytu. Pons Nastas Jums rasi ir kitus pono Wolffio⁴ arba ko kito iszdirbtus balsus galės parupinti — tay tikt nusikreipkit drasey pas jį.

Norite giesmelės ant Naujo Meto. Jey dar, nors taip velay tarp daug raszmyų greitay įstengsiu vieną tokią sustatyti, tay atsiųsiu.

Norite įstatų dėl Giedorių draugystės⁵. Tai man, Dieve gailėk, ney muzikaliszkam, ney pasilaikymų pažintoju n'esancziams, berods sunkus dalyks yra. Ale bandysiu nors keles mislis suraszyti. Ypaczei reik saugotis, kad suvokiecziaivims ne ir ten slaptoms įlįstu. Man labai patiko tas buds, kuriuomi Jus teisybę lietuviszcziosios kalbos apgynėte. Norėcziau, kad daugiau tokių, nors pasyviszkų (passiv) apgintojų atsirastu, tay prieszininkai pagarbint pradėtu.

Dėl drukavojamų daiktų daug butu sakyti. Nors sziandien vos bus czėso gana. Nuo „Kanklių“⁶ tikt ir pirmoji priemazga bus atvykusi. Szeip butu szalin, o vos butu galima isz naujo ja taip geray iszdirbti. Butu jau seney galima buvę korekturą ir nuo tos atsiųsti. O tiedvi dalyks juok galėtu ale tuojuau kruvoj talpintos tapti. Kitą, dar svarbesnj sztukiנגą ironiszką rasztelį isz seney gatavą, atlaikiau. Kadangi vangums dėl „Kanklių“ rodes vangumą ir dėl kitų daiktų paženklinaš. Dabar dėl kelonių visi daiktai labay samiszay gul, o vos galiu taip greitay davadyti. Tai isz galvos žinot vos įstengiu, kiek anų „garstyczios“ ant ano arkuszo stov. Ale popyrelių rodės kad nors ans rasztelis, kuriame Klausó Groto⁷

giesmele stov perstatyta nerandama, tay tas rasztelis' isz „Ceitungos numerio“, kurs ten rastūsi, turēs isz naujo turēs statoms buti. Nesa tas rasztelis ypaczei tur drauge but, ale juk vos pareina ant czeso.

Norėjau dar daugiaus raszyti, ale turite atleisti, tiek reikalingu daiktu dar yra, kad vos galima. Tikt rupykyties už minavotases broszurkas, o kad „Statyms“ ir szito „Kankliu“ rasztelio ant nudrukavojimo į broszurką paliekamas butu. Ir kas yr su priemazga „Kanklių“ — ar gavote? O dar toliaus bus.

O ar norite ano ironiszko rasztelio? Asz szeip vos noriu pasisiulit. Kadangi man gal vis tiek buti, ar mano vards kelis sykius daugiaus ceitungoje stovjs. Juk tus lietuvininkus geray pažjstu, kurie mane kaip vokieci labai norėtu attolinti bey numarint, ale tiktay save tikray numarintu, o jie tai ir greitay gana po savo pasisekimo numanytu.

Dar syk sakau: ant peticijono (dėl kurio raszėte) ans mano rasztas ney jokiū budu netur duodams but — paskutinį ginklą ne reik be reikalo numesti, bet dar kvoti. O tas užmanymas dar vos gal ką gelbėt. Kas kaip visztele ant dvaro ir vanagams drauge begirdint, savo isztaisyumus pranesza, ne gal pasisekimo laukti. Ar ne bene ana, jau apjuokti pradėjusioji prieszininkus gauja, seney bus meginusi, kad peticijons nieku butu pavercziams? Kudikei polytikoj yr anie iszmingieji.

Tikt kalbėkita su Smalakiu.⁸ Judu esata vyrudu.

Įstatuose rasi turėtu stovėt, kad kožnas nepeikiamas lietuvninks nuo 18(?) metų gal draugsanariu pastoti (ar ir mergos?! abejotina), o kad vis lietuviszkay tur kalbama buti. Kita diena toliaus raszysiu. Dangujesis Dievs te suteikia linksmų Kalėdų peržegnotus Naujus Metus ir jsų mielaijei gaspadinei.

Su guodone sveikina Jūsų Girėnas.

F. 101, JSR 270. L. 7—9. Laiškas. Atskiri žodžiai ir frazės pabrauktos paties autoriaus.

1. Kaczeyg (germ.) — nors.
2. Luji Nastas — lietuvių liaudies dainų tyrinėtojas. Dirbo muzikos mokytoju Tilžėje.
3. Vilius Kalvaitis (1848—1914) — Mažosios Lietuvos tautosakininkas, kalbininkas, knygų leidėjas.
4. Vilhelmas Volfas (Wolff) — vokiečių kompozitorius.
5. Giedotojų draugija — įsteigta 1895 m. Tilžėje. Jos vadovas V. Storosta-Vydūnas.
6. Kanklės. Lietuviškos dainos, 4 balsams (vyriškiems) sutaisytos, parapino d-ras V. Kudirka. [D. 1—2]. — Tilžė, M. Noverskio [P. Mikolainis] leid., 1895—1899.
7. Klausas Grotas (1819—1899) — vokiečių poetas, literatas, mokytojas.
8. Jonas Smalakys (1835—1901) — Mažosios Lietuvos politikos ir kultūros veikėjas. „Birutės“ draugijos valdybos narys ir bibliotekininkas. 1898—1901 m. pirmasis Klaipėdos ir Šilutės apskričių atstovas Vokietijos reichstage.

Turiu už garbę linkėti Tamstai, visokios laimės gimimo dienoje: daug giliukio¹ apšvedime², jei szj metų tas atsitiktų, ir geros sveikatos. O su užmanytu dalyku, kuri misliji pirkti ir pradėti, norecziau isztarti ko daugiausiai laimes, bet guli ant krutines lyg akmuo „pranaszystes“, jog sunku Tamistai bus pradet, o neduok Dieve, kad nereiktu gailėtis po czeso. Asz apmisliju visus kelius ir, turiu sakyti, ką mano szirdis liudija, kad greicziaus gailiesiesi, negu džiaugsiesi isz spaustuves nusipirkęs. Asz jau gerai tuos dalykus pažystu ... Gaila man Jurgio Mikszo³, bet jis prapuldes visa savo dalį bent kitą remestą pasiėmęs, storą pilvą turi. Ale, jei Tamstai reiktu nustoti spaustuves, kaip nustotoji kiti, tada Tu ir tavo Pacziutė pasiliktu aszarose ir kaip tai negražu yra buvus principalu⁴, o veleri eiti už darbininką, už pagelbininką. Oi, bročiau, apsimislik, o nepasitikėk ant prieteliu, ko pats neturi. Su žodžiu pažada, bet su pinigų negelbes Tamista tie prietelei. Raszyk man visus planus, koku budu misliji tą atsiekti ...?! Su giudone.

Labų dienų puskunigiui Gaigalui⁵.

F. 101, JSR 243. Lap. nenum. Laiškas be parašo ant vizitinės kortelės, kurioje auksinėmis raidėmis užrašyta „Juozapas Angrabas“.

1. Giliukio (germ.) — laimės.

2. Enzys Jagomastas vedė Martą Jurgelaitę iš Prūselių kaimo 1898 m.

3. Jurgis Mikšas (1862—1903) — Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjas, spaustuvininkas, „Birutės“ draugijos pirmininkas (1885).

4. Principalas — vyresnysis spaustuvės vedėjas.

5. Vilemas (Vilius) Gaigalaitis — laiško parašymo metu studijavo teologiją Karaliaučiaus universitete.

Gerbiamasai

Pirmojo tomo „Putino Raštų“⁴¹ gavau 16 egz. (1 aptaisytą). Labai ačiū. Išleista gražiai — esu visai patenkintas. Siunčiu paskutinę novelę į ant-rąjį tomą. Kai išeis iš spaudos, prašau tiek pat atsiųsti.

Korektūros jau seniai negavau.

Linkiu viso geriausio.

Su pagarba Putinas-Mykolaitis.

Freiburg

Albertinum

1921 m. 1 balandžio d.

F. 101, JSR 262. L. 21. Atvirlaiškis, viršutiniame dešiniajame kampe yra E. Jagomasto antspaudas su klaidinga gavimo data 4.4.20.

1. Mykolaitis-Putinas V. Raštai. [T. 1—2]. — K.: Svyturio b-vės leid., Jagomasto sp. Tilžėje, 1921.

Iš laiško matome, kad E. Jagomastas buvo apsiėmęs spausdinti V. Mykolaičio-Putino „Raštus“ neteturėdamas viso teksto rankraščio.

12

Kaunas, 1932. VII.2

Gerbiamasai Pone.

Gerbiamasai Pone.

Laišką, kuriuomi Tamsta man siūlai pasinaudoti Jūsų spaustuve, gavau. Iš tiesų rudenį turėsiu spausdinti dvi knygas ir mielai su Tamsta tarčiau si dėl spausdinimo sąlygų, jeigu pats tas knygas savo lėšomis ir leisčiau. Bet mano knygų leidėju bus „Sakalo“ bendrovė, o gal ir „Spaudos fondas“. Tokiu būdu nuo Jų pareis, kokiai spaustuvei atiduoti darbą. Čia, žinoma, daug reikšmės turės ekonomiškai sumetimai, kur pigiau. Be to, ar nebūtų kliūčių gabenant knygas per sieną ir kiek reikėtų mokėti mui-to? Visa tai leidėjams turės reikšmės.

Iš savo pusės, aš patarsiu, kad darbas būtų atiduotas Tamstos spaustuvei, nes žinau, kad darbą atliekate tikrai gerai.

Linkėdamas Tamstai viso geriausia, jungiu tikros pagarbos žodį.

prof. V. Mykolaitis-Putinas

F. 101, JSR 121. Lap. nenum. Laiškas. Viršutiniame dešiniajame kampe yra E. Jagomasto antspaudas su gavimo data 3 Juli 1932.